

Llengua i Ús

Revista Tècnica de Política Lingüística

56

1r
SEMESTRE
2015

ISSN: 2013-052X
<http://gencat.cat/llengua/liu>

Recerca

3.1

La variació geogràfica en les sèries de televisió en català. Dos conceptes nous: *variació autodiatòpica* i *variació alterdiatòpica*

Era variación geográfica enes sèries de television en catalan. Dus concèptes nauj: variacion autodiatopica e variacion alterdiatopica

La variación geográfica en las series de televisión en catalán. Dos conceptos nuevos: variación autodiatópica y variación alterdiatópica

Geographic variation in television series in Catalan. Two new concepts: autodiatopic variation and alterdiatopic variation

David Paloma Sanllehí. *Universitat Autònoma de Barcelona*
Mònica Montserrat Grau. *Universitat Oberta de Catalunya*

Citació recomanada:
PALOMA, David; MONTSERRAT, Mònica. «La variació geogràfica en les sèries de televisió en català. Dos conceptes nous: 'variació autodiatòpica' i 'variació alterdiatòpica'». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística* [en línia] [Barcelona: Generalitat de Catalunya. Direcció General de Política Lingüística], núm. 56. p. 79-88.

El català *Llengua*
per a tothom

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

La variació geogràfica en les sèries de televisió en català. Dos conceptes nous: *variació autodiatòpica* i *variació alterdiatòpica*

sèries de televisió de producció pròpia, versemblança, variació geogràfica, variació autodiatòpica, variació alterdiatòpica

L'article aborda el propòsit del col·loquial mediatitzat en relació amb la variació geogràfica (o diatòpica) dels personatges de les sèries de televisió de producció pròpia. Les tendències observades permeten distingir dos conceptes nous: *variació autodiatòpica* i *variació alterdiatòpica*. Aquests dos tipus de variació estan al servei de la versemblança audiovisual, que és justament el propòsit del registre col·loquial mediatitzat de les sèries de televisió.

Per a l'observació i l'anàlisi d'aquestes tendències lligades a la variació geogràfica (o diatòpica) s'ha tingut en compte un corpus format per 80 capítols d'un total de 20 sèries de producció pròpia de TV3, d'IB3 i de Canal 9.

Era variacion geografica enes sèries de television en catalan. Dus concèptes nau: *variacion autodiatopica* e *variacion alterdiatopica*

sèries de television de produccion pròpia, versemblança, variacion geografica, variacion autodiatopica

Er article abòrde eth propòsit deth registre colloquiau mediatizat en relacion damb era variacion geografica (o diatopica) des personatges des sèries de television de produccion pròpia. Es tendències observades permeten distinguir dus concèptes nau: *variacion autodiatopica* e *variacion alterdiatopica*. Aguesti dus tipus de variacion son ath servici dera versemblança audiovisual, qu'ei justament eth propòsit deth registre colloquiau mediatizat des sèries de television.

Entara observacion e era analisi d'aguestes tendències ligades ara variacion geografica (o diatopica) s'a tengut en compde un corpus format per 80 capítols d'un totau de 20 sèries de produccion pròpia de TV3, d'IB3 e de Canal 9.

La variación geográfica en las series de televisión en catalán. Dos conceptos nuevos: *variación autodiatópica* y *variación alterdiatópica*

El artículo aborda el propósito del registro coloquial mediatizado en relación con la variación geográfica (o diatópica) de los personajes de las series de televisión de producción propia. Las tendencias observadas permiten distinguir dos conceptos nuevos: *variación autodiatópica* y *variación alterdiatópica*. Estos dos tipos de variación están al servicio de la verosimilitud audiovisual, que es precisamente el propósito del registro coloquial mediatizado de las series de televisión.

Para la observación y análisis de estas tendencias ligadas a la variación geográfica (o diatópica), se ha tenido en cuenta un corpus formado por 80 capítulos de un total de 20 series de producción propia de TV3, de IB3 y de Canal 9.

series de televisión de producción propia, verosimilitud, variación geográfica, variación autodiatópica

Geographic variation in television series in Catalan. Two new concepts: *autodiatopic variation* and *alterdiatopic variation*

This article discusses the purpose of the mediated colloquial register in relation to the geographic (or diatopic) variation of characters in nationally-produced television series. The trends observed enable us to distinguish two new concepts: *autodiatopic variation* and *alterdiatopic variation*. These two types of variation are at the service of audiovisual credibility, which is precisely the purpose of the mediated colloquial register in television series.

The observation and analysis of these trends linked to geographic (or diatopic) variation took into account a corpus formed by 80 episodes from a total of 20 national television series produced by TV3, IB3 and Channel 9.

Nationally-produced television series, credibility, geographic variation, autodiatopic variation

La llengua catalana a les sèries de televisió: tres punts d'interès

Els estudis sobre la llengua catalana a les sèries de televisió s'han centrat tradicionalment en tres àmbits: l'ajustament a la norma lingüística, el grau de formalitat i la subjecció al canal audiovisual. Amb major o menor grau, a aquests tres àmbits s'hi ha relacionat el concepte de *versemblança* en els tres sentits següents: si la llengua de les sèries segueix la norma quan l'ús no l'acompanya, el resultat no és versemblant però potser és necessari en el marc de la normalització; si la llengua de les sèries és més o menys (in)formal del que les situacions comunicatives ensenyen, la *versemblança* es desvirtua, i a l'últim, si la llengua de les sèries s'aparta dels requisits intrínsecs del canal audiovisual, la *versemblança* també se'n ressent.

L'ajustament a la norma lingüística, present sobretot en els primers estudis lligats al naixement de TV3, ha destacat d'entrada les diferències entre les sèries de producció aliena (SPA) i les sèries de producció pròpia (SPP). En les SPA, els estudis han subratllat un model de llengua més estricta pel que fa a la correcció, en comparació amb les SPP. Només aquestes, tanmateix, han fet sentir els diferents accents de la llengua catalana com a aparença de realitat.

El grau de formalitat, entès com un dels factors que defineixen el registre (Gregory i Carroll 1978),¹ s'ha presentat també lligat a la *versemblança* a què aspira un fals col·loquial o col·loquial mediatitzat.² Cal entendre el *col·loquial mediatitzat* com una modalitat funcional pròpia dels textos escrits per ser dits, que fingeixen espontaneïtat (Paloma 2013: 1). Si les sèries volen simular una llengua col·loquial, han de poder reproduir trets de l'oral col·loquial. I així ho fan, fugint de la formalitat si el context ho permet, i acostant-se a la informalitat de manera força recurrent, sobretot

a les SPP i a partir d'una sèrie finita de trets col·loquials (Matamala 2008).

El canal és un altre dels factors que defineixen el *registre*, i la servitud audiovisual que inspira totes les sèries de televisió porta la llengua d'aquests productes a presentar unes «característiques morfosintàctiques pròpies» (Vallverdú 2000: 36-37): frases curtes, inversions d'ordre, certes construccions col·loquials, etc. De totes maneres, la servitud al canal audiovisual no sol incloure vacil·lacions, repeticions, redundàncies o anacoluts, que són alguns dels trets més definidors de l'oral espontani. També la *versemblança* s'hi fa correspondre: el canal implica una morfosintaxi concreta, i és precisament la suma de convencions de gènere el que fa percebre que, efectivament, «una representació és versemblant» (Rico 2007: 389). És en aquest context que Vallverdú afirma que la coexistència de diversos accents pot tenir «un efecte distorsionador en el cas de doblatges o en les obres de ficció», cosa que, a parer seu, ha reforçat la presència del català central (Vallverdú 2000: 35).

Tot seguit descrivim el propòsit del registre col·loquial mediatitzat en relació amb la variació diatòpica dels personatges de les SPP, amb l'objectiu de presentar les tendències en la variació diatòpica de les SPP. Són aquestes tendències les que ens porten a encunyar dos conceptes nous a fi d'entendre el pes de la *versemblança* lingüística en les sèries de televisió: *variació autodiatòpica* i *variació alterdiatòpica*. Unes breus conclusions tanquen el text.

Per comprovar aquests factors, s'han observat i analitzat una vintena de sèries de producció pròpia de TV3, d'IB3 i de Canal 9, que sumen un total de 80 capítols. N'esmentem tan sols els títols per ordre alfabètic: *El cor de la ciutat*, *Estació d'enllaç*, *Gran Nord*, *Infidels*, *Laberint d'om-*

1. Ens basem en la distinció payratoniana de *tenor funcional* i *to interpersonal* (Payrató 1996). El grau de formalitat respon al to interpersonal.

2. El grup de recerca Llengua i Mèdia va proposar el terme *col·loquial mediatitzat* en un treball sobre la subtitulació del col·loquial (2004). El terme *oralitat fingida* també té força presència en aquest terreny (Brumme 2008).

bres, *La memòria dels Cargols*, *L'Alqueria Blanca*, *L'anell*, *Llàgrima de sang*, *La Riera*, *Lo Cartanyà*, *Mossèn Capellà*, *Nissaga de poder*, *Oh, Europa!*, *Poble Nou*, *Porca misèria*, *Secrets de família*, *Senyor retor (sic)*, *Unió musical Da Capo* i *Ventdelplà*.

El propòsit del col·loquial mediatitzat

Payrató afirma que el discurs col·loquial apleix bàsicament una funció interpersonal: «Reforça el contacte social i té un tenor fonamentalment interactiu». El llenguatge no s'utilitza com un vehicle (predominantment) informatiu, sinó com «un mitjà de contacte, d'interacció» (Payrató, 1996: 63). Tanmateix, en el marc del col·loquial mediatitzat la interacció no és sinó una part d'un propòsit (o tenor) que privilegia també la informació argumental: cal que el telespectador reconegui interaccions generalment versemblants però que alhora entengui l'argument de la història. En les escenes de qualsevol sèrie de televisió sobresurten les parts esmentades, interacció i informació, més o menys reeixides per causa de la perícia de guionistes i d'actors. Al capdavant, el propòsit del col·loquial mediatitzat és la versemblança audiovisual, a la qual es deuen la interacció i la informació. Per això la interpretació dels actors és bàsica: tant com la qualitat lingüística i argumental dels guions. La versemblança ha d'amarar la competència de guionistes, de textos i d'actors, i no és sinó la suma d'aquestes competències la que caracteritza el propòsit del col·loquial mediatitzat. Quan falla alguna d'aquestes competències, la qualitat del producte baixa. Per exemple, a *Ventdelplà* sorprèn que una filla d'un poble de la comarca de la Selva parli amb accent xava.

La variació diatòpica de les SPP: variació autodiatòpica i variació alterdiatòpica

Els estudis sobre la llengua catalana a les sèries de televisió han subratllat, també, el contacte de llengües, però molt menys el contacte de varietats dins la mateixa sèrie. L'única referència que coneixem quant a la barreja de pronúncies, no pas en l'àmbit de les sèries de televisió sinó en el de programes literaris o de caire cultural, és la de De Yzaguirre i Pedreño, 2013. Aquests autors exposen «el problema de la *pronúncia heterolectal* [...], [que ens trobem] quan un locutor d'un territori recita o llegeix un text d'un autor d'un altre territori que està connotat morfològicament o lèxica amb alguna de les variants admeses en l'estàndard flexible». Un poema de Vicent Andrés Estellés serveix d'exemple de la *pronúncia heterolectal*:

- Els autors marquen *ací, cante, treballe, done, agonitze i defense* perquè entenen que el parlant s'ajusta al dialecte diferent (a partir d'ara ens hi referirem com a cas 1).
- També pot passar que el parlant faci una adaptació «fonètica o fins i tot morfològica» d'aquestes formes al seu propi dialecte: en el poema esmentat, un catalanoparlant oriental podria dir amb vocal neutra la primera vocal d'*ací* i les últimes de *cante, treballe, done...* (a partir d'ara ens hi referirem com a cas 2).
- Finalment, el parlant podria, fins i tot, adaptar morfològicament el text i dir *aquí, canto, traballo, dono...* (a partir d'ara ens hi referirem com a cas 3).

Segons De Yzaguirre i Pedreño, una *pronúncia heterolectal* és «aquella en què un locutor d'un territori pronuncia una variant morfològica diferent de la que li correspon, però adaptada a la seva pronúncia. Això ho situem en escenaris professionals com el d'un programa literari o cultural on un locutor mallorquí llegeix versos de Vicent Andrés Estellés o com el d'una tertúlia en què polítics de

diversos territoris comenten l'encert o desencert d'una frase cridanera d'una personalitat o el lema d'un col·lectiu del tipus «Lo riu és vida»». Així doncs, cal circumscriure la pronúncia heterolectal estrictament al cas 2. Aquests autors es refereixen al cas 1 sense etiquetar-lo («l'intent de reproduir la pronúncia original amb les variants primigènies —amb resultats força xocants, generalment—») i anomenen *transdialectalització* el cas 3. La pronúncia heterolectal no és en general una opció deliberada «sinó fruit de les vacil·lacions en voler fer-ne una de les altres. [...] No ens consta que ningú hagi mai proposat en algun curs o guia per a locutors en general o en algun llibre d'estil com resoldre situacions com aquestes: deuen ser molt infreqüents».

Tanmateix, en el cas de les SPP, hi ha dues realitats que són força habituals: els actors s'ajusten del tot a la llengua dels personatges, és a dir, reproduïxen la varietat diatòpica del personatge (cas 1), i també els actors adapten morfològicament la llengua dels personatges a la seva pròpia llengua, la llengua dels actors, és a dir, mantenen la seva pròpia varietat diatòpica (cas 3). En canvi, el cas 2 no és una situació característica de les SPP: hi pot tenir a veure la poca versemblança que en resultaria. A banda, la tríada actor-personatge-sèrie facilita el contacte de varietats en el mateix producte audiovisual: és lògic que en un context de comunitat catalanoparlant abundin els personatges de procedència geogràfica diversa, no tan sols per la localització de cada sèrie sinó sobretot per la caracterització dels personatges. És ben comprensible, per exemple, que en una sèrie com *Estació d'enllaç*, que transcorre en una estació de trens, hi hagi personatges de llengües i/o de varietats lingüístiques diverses del català. Fixem-nos que l'actriu Glòria Cano no ha de dissimular pas que el seu personatge és una parlant de català nord-occidental. A la sèrie aquesta informació és explícita i l'actriu és justament una parlant nord-occidental.

La variació dialectal, associada tradicionalment a les característiques dels parlants, té en la variació geogràfica (o diatòpica) una manifestació lingüística característica. Els guionistes han creat un personatge que *fa* i que *és*: per descomptat és d'algun lloc i sol parlar com es parla en aquest lloc, segons els trets identificadors assignats. El càsting s'encarrega, després, de trobar l'actor més adequat al perfil de cada personatge: la competència lingüística de l'actor, la seva capacitat d'ajustament dialectal en general i diatòpica en particular, hauria de ser un dels factors a tenir en compte. Sabem, així, que els actors poden interpretar personatges amb qui comparteixin o no la varietat diatòpica. Arribats en aquest punt, cal considerar dues situacions: 1) l'actor comparteix la varietat diatòpica del personatge; 2) l'actor no comparteix la varietat diatòpica del personatge.

Aquestes situacions porten a endinsar-nos en el concepte de *variació*, més que en el de *pronúncia*: en les sèries de televisió, no es tracta simplement d'una qüestió fonètica sinó també morfològica, sintàctica i lèxica.

D'una banda, entenem per *variació autodiatòpica* la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie. Amb la forma prefixada *auto-*, del grec *autós* 'mateix', volem reforçar la idea de mantenir «la seva pròpia» varietat diatòpica. D'altra banda, entenem per *variació alterdiatòpica* la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a favor de la del personatge (a favor de l'«altre») a l'hora d'interpretar-lo lingüísticament, d'acord amb el context de la sèrie. Amb la forma *alter-*, volem connotar la idea de l'«altre», de canviar la varietat diatòpica pròpia per la de l'altre.³

3. Descartem el prefix *hetero-* 'diferent' a favor d'*alter-* 'altre', a fi de reforçar el punt de vista de l'actor més que no pas el del resultat: l'actor s'adapta a la variació de l'altre.

Les taules 1, 2, 3 i 4 presenten les mateixes variables en els eixos horitzontal i vertical, per a cadascun dels casos de variació autodiàtopica i alterdiàtopica. Les columnes marquen els cinc accents diatòpics estàndard de la llengua catalana (central [C], baleàric [B], rossellonès [R], nord-occidental [NO] i valencià [V]), d'acord amb el context de la sèrie, i les files indiquen els mateixos cinc accents diatòpics, corresponents en aquest cas al parlar de l'actor. El terme context de la sèrie té a veure amb l'àrea lingüística on transcorre l'acció i també amb la caracterització lingüística del personatge. Veurem quines són, doncs, les tendències en la variació autodiàtopica i alterdiàtopica de les SPP.

Tendències en la variació autodiàtopica de les SPP

Quan l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie, veiem que en les files de la taula s'imposen els accents del parlar de l'actor: el parlar de l'actor es manté en el parlar del personatge i es manté amb independència del context de la sèrie. És la variació autodiàtopica. Els actors parlen C, B, R, NO o V, que és la seva pròpia varietat, independentment del context de cada sèrie (localització i caracterització dels personatges).

Taula 1

La variació autodiàtopica					
Context sèrie \ Parlar actor	C	B	R	NO	V
C	C	C	C	C	C
B	B	B	B	B	B
R	R	R	R	R	R
NO	NO	NO	NO	NO	NO
V	V	V	V	V	V

A continuació, a la taula 2, il·lustrem algunes dades de la taula 1 amb un exemple per casella (si existeix) que conté primer el nom del personatge, després el nom de l'actor/actriu entre parèntesis i finalment el títol de la sèrie. Les explicacions que segueixen la taula 2 volen mostrar tendències en la variació autodiàtopica de les SPP:

Taula 2

Exemples de variació autodiàtopica					
Context sèrie \ Parlar actor	C	B	R	NO	V
C	Eulàlia Montsolís (Emma Vilarasau), <i>Nissaga de poder</i>			Anna Obach (Aina Clotet), <i>Gran Nord</i>	
B	Guillem Pons (Pep Tosar), <i>Poble Nou</i>	Petra (Cati Solivellas), <i>Mossèn Capellà</i>			
R					
NO	Berta Garcia (Glòria Cano), <i>Estació d'enllaç</i>			Miquel Cartanyà (Carles Canut), <i>Lo Cartanyà</i>	
V	Sergi Roquer (Txema Cardènia), <i>Laberint d'ombres</i>				Sento (Òscar Pastor), <i>L'Alqueria Blanca</i>

Les cinc caselles que mostren el resultat coincident entre el parlar de l'actor i el context de la sèrie (C/C, B/B, R/R, NO/NO, V/V) revelen una tendència «natural», és a dir, no marcada: coincideixen la parla de l'actor, la del personatge i el context. Així, l'actriu central Emma Vilarasau interpreta la parla central de l'Eulàlia Montsolís, personatge del Penedès, que és de l'àrea central; l'actriu mallorquina Cati Solivellas interpreta la parla mallorquina de la Petra, i aquest personatge és de Sant Jeroni de la Roca, poble fictici de Mallorca, etc. És cert que en el corpus analitzat no hi ha actors rossellonesos: si n'hi hagués, tanmateix, els personatges parlarien rossellonès en un context rossellonès.

Aquestes cinc caselles i les vint restants il·lustren la variació autodiàtopica potencial: el manteniment de la varietat dels

actors caracteritza la varietat dels personatges en sèries on és propi aquell accent (les cinc caselles esmentades) o bé on no és propi aquell accent (les altres vint caselles). El manteniment de la varietat pròpia es justifica per l'argument de la història a fi d'evitar que l'espectador detecti incoherències lingüístiques, i es reflecteix en vuit caselles de la taula 2: C/C, C/NO, B/C, B/B, NO/C, NO/NO, V/C i V/V.

Tendències en la variació alterdiatòpica de les SPP

Quan l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, ho fa a favor del personatge (a favor de l'«altre») i sempre d'acord amb el context de la sèrie. És la *variació alterdiatòpica*. En les files de les taules 3 i 4 el parlar de l'actor no es manté en el parlar del personatge sinó que canvia a favor d'aquest: s'imposa el context de la sèrie. Els actors parlen C, B, R, NO o V, però aquesta no és la seva pròpia varietat: el context de cada sèrie (localització i caracterització dels personatges) exigeix l'alterdiatopisme. Els actors són fills d'una *altra* àrea lingüística diferent de la dels personatges que interpreten. Hi ha cinc caselles que contenen tanmateix la indicació *autodiatòpica*: són el resultat de fer coincidir el parlar de l'actor amb el context de la sèrie.

Taula 3

La variació alterdiatòpica					
Context sèrie / Parlar actor	C	B	R	NO	V
C	autodiatòpica	B	R	NO	V
B	C	autodiatòpica	R	NO	V
R	C	B	autodiatòpica	NO	V
NO	C	B	R	autodiatòpica	V
V	C	B	R	NO	autodiatòpica

A la taula 4 il·lustrem algunes dades de la taula 3, també amb un exemple per casella que conté primer el nom del personatge, després el nom de l'actor/actriu entre parèntesis i finalment el títol de la sèrie. Les explicacions que segueixen la taula 4 volen mostrar tendències en la variació alterdiatòpica de les SPP.

Taula 4

Exemples de variació alterdiatòpica					
Context sèrie / Parlar actor	C	B	R	NO	V
C	autodiatòpica		Tomeu (Pepo Blasco) i Romeu (Xavier Ruano), <i>Gran Nord</i>	Rita Coll (Mercè Arànega), <i>Gran Nord</i>	
B	Gabriel Montsolís (Miquel Sitjar), <i>Nissaga de poder</i>	autodiatòpica		Bordonida (Eva Barceló), <i>Lo Cartanyà</i>	
R			autodiatòpica		
NO	Eva Cargol 'Beateta' (Mireia Aixalà), <i>La memòria dels Cargols</i>	Paz (Alexandra Palomo), <i>Llàgrima de sang</i>		autodiatòpica	
V	Juanjo Casellas (Juli Mira), <i>La Riera</i>			Ermengol Tarrés (Nacho Fresneda), <i>Gran Nord</i>	autodiatòpica

Les vint caselles que no contenen la indicació *autodiatòpica* mostren la variació alterdiatòpica: el canvi de la varietat dels actors a favor de la varietat dels personatges. El canvi es justifica per la caracterització lingüística del personatge i/o per la contextualització de la sèrie, i es reflecteix en vuit caselles de la taula 4: C/R, C/NO, B/C, B/NO, NO/C, NO/B, V/C i V/NO. En aquest cas, el manteniment de la varietat de l'actor faria el producte inversemblant des del punt de vista lingüístic. Com a curiositat, podem dir que en la columna del rossellonès hi ha un únic cas, en tot el corpus, en què els actors centrals parlen en rossellonès: són els gendarmes de *Gran Nord*.

La variació alterdiatòpica afecta tots els nivells de llengua. L'actor, doncs, adopta la parla del personatge en fonètica, en morfologia, en sintaxi i en lèxic. No hi ha, per exemple, fonètica alterdiatòpica però morfologia o sintaxi autodiato-piques: l'alterdiatopisme és total. Hi afegim que la variació alterdiatòpica és la menys freqüent en el conjunt de les SPP analitzades i que s'accentua en sèries com *Gran Nord* o *Lo Cartanyà*. Les vuit caselles exemplificades a la taula 4 són mostra d'actors que interpreten personatges d'una parla necessàriament diferent de la pròpia.

Conclusions

Hem descrit el propòsit del registre col·loquial mediatitzat en relació amb la variació geogràfica (o diatòpica) dels personatges de les SPP. Hem vist que l'objectiu del col·loquial mediatitzat és la versemblança audiovisual, a què es deuen la interacció i la informació contínues en qualsevol sèrie de televisió. La suma de la competència de guionistes, de textos i d'actors, sobretot en l'àmbit lingüístic, caracteritza el propòsit del col·loquial mediatitzat. En el cas de les sèries de televisió, sabem que els guionistes creen un personatge que és d'algun lloc i que parla com es parla (o no) en aquest lloc. Idealment el càsting s'encarrega de trobar l'actor més adequat al perfil de cada personatge, per aconseguir que els actors interpretin personatges amb qui poden o no compartir la varietat diatòpica.

La *variació autodiato-pica* és la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie, i la *variació alterdiato-pica* és la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a favor de la del personatge a l'hora d'interpretar-lo lingüísticament, d'acord amb el context de la sèrie.

L'anàlisi de les dades convida a veure algunes tendències en la variació autodiato-pica i alterdiato-pica de les SPP. En relació amb el parlar de l'actor, la variació autodiato-pica és força present en central, baleàric, nord-occidental i valencià (2 caselles) i absent en rossellonès (0 caselles). En relació amb el context de la sèrie, la variació autodiato-pica és molt present en central (4 caselles), força present en nord-occidental (2 caselles), poc present en baleàric i valencià (1 casella) i absent en rossellonès (0 caselles). Això vol dir que els actors tenen la mateixa parla que la dels personatges que interpreten, en una localització concreta de la sèrie. La gradació en la variació autodiato-pica la il·lustren les xifres següents: la majoria d'actors centrals parlen central a TV3. A la mateixa cadena, els actors valencians que parlen valencià ocupen un segon lloc molt allunyat. Després hi ha els actors baleàrics que parlen baleàric i els actors nord-occidentals que parlen nord-occidental. El manteniment de la varietat pròpia es reflecteix en vuit casos: C/C, C/NO, B/C, B/B, NO/C, NO/NO, V/C i V/V. Hi afegim que no hi ha actors no valencians que mantinguin el seu parlar en sèries valencianes i que tampoc no hi ha actors valencians que mantinguin el valencià en contextos baleàrics i nord-occidentals. Gairebé tots els actors baleàrics parlen baleàric a IB3 i gairebé tots els actors valencians parlen valencià a Canal 9. És del tot excepcional, en les SPP d'IB3 i Canal 9, la presència d'actors de procedència diferent del baleàric i del valencià, respectivament. A més a més, no hi ha exemples rossellonesos en el corpus estudiat.

En relació amb el parlar de l'actor, la variació alterdiato-pica és present en tots els accents (2 caselles), llevat del rossellonès (0 caselles). Això vol dir que actors d'accents diversos adopten en la mateixa proporció la parla diferent dels personatges que interpreten. Així ho fan, sense diferències, actors centrals, baleàrics, nord-occidentals i valencians. En relació amb el context de la sèrie, la variació alterdiato-pica és molt present en central i en nord-occidental (3 caselles), poc present en baleàric i rossellonès (1 casella) i absent en valencià (0 caselles). Això vol dir que

els actors adopten la parla dels personatges que interpreten, en una localització concreta de la sèrie, incloent-hi el rossellonès, no perquè la sèrie passi a la Catalunya del Nord sinó perquè apareixen argumentalment uns gendarmes rossellonesos en una sèrie localitzada al Pallars. El canvi de la varietat dels actors a favor de la varietat dels personatges es reflecteix en vuit casos: C/R, C/NO, B/C, B/NO, NO/C, NO/B, V/C i V/NO. Destaquem l'excepcionalitat que suposa un context rossellonès (només passa, en part, a *Gran Nord*) i la manca d'actors rossellonesos en les SPP. És ben cert que hi ha actors que adopten millor que uns altres la varietat del personatge que interpreten. Els qui no se'n surten tan bé barregen trets de la seva pròpia varietat amb trets de la varietat adoptada. És una qüestió merament fonètica. Al capdavant, el càsting no sempre troba l'actor més adequat al perfil diatòpic de cada personatge.

Constatem que autodiatopisme i alterdiatopisme són ben presents en les SPP. Domina de manera clara l'autodiatopisme, tant si hi ha una localització geogràfica concreta (el Penedès, el Maresme, Palma, etc.) com si no hi ha aquesta localització concreta o, si hi és, predomina el grup atòpic dels protagonistes (com ara el cas d'un grup de turistes de procedència diversa que viatgen junts amb autocar a *Oh, Europa!*).

Apuntem, per acabar, que part d'aquests resultats poden veure's influïts per la formació generalitzada dels actors a l'Institut del Teatre de Barcelona i per la possible associació, en aquest àmbit, que la llengua estàndard correspon a la varietat central. Altres estudis ho podrien descobrir.

Agraïments

Agraïm a Núria Comas les informacions sobre els guions originals i a Elisenda Bernal la lectura atenta d'una primera

versió de l'article. L'article complet, amb el detall del corpus i els noms dels actors i dels personatges, supera l'extensió permesa en les principals revistes científiques.

Bibliografia

BRUMME, Jenny *et al.* *La oralidad fingida: descripción y traducción*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt am Main: Vervuert, 2008.

DE YZAGUIRRE I MAURA, Lluís; PEDREÑO PUERTAS, Ester. "L'AMARG i la i la pronúncia heterolectal de les variants morfològiques d'àmbit restringit". A Clua, Esteve; LLORET, Maria-Rosa (eds.) *Qüestions de morfologia flexiva i lèxica del català: volum d'homenatge a Joaquim Viaplana*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2013.

GREGORY, Michael; CARROLL, Susanne. *Language and Situation. Language Varieties and Their Social Context*. Londres: Routledge & Kegan Paul, 1978.

LLENGUA I MÈDIA. *La subtitulació del col·loquial*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2004.

MATAMALA, Anna. «Del guió a la pantalla: trets de l'oral col·loquial en la ficció televisiva». *Caplletra*, núm. 45 (tardor 2008), p. 141-168.

PALOMA, David; SEGARRA, Mila. «Realitat i llenguatge en la ficció televisiva». *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Volum II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 263-277.

PALOMA, David. «El col·loquial de les sèries de televisió». A: BASSOLS, Margarida; SEGARRA, Mila. *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Barcelona: Eumo Editorial, 2009.

PALOMA, David (2013). «La representació del col·loquial mediatitzat. Aproximació a un model de quatre constituents». *Caplletra*, núm. 55, p. 1-20.

PAYRATÓ, Lluís. *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 1996.

RICO, Albert. «La llengua catalana i els registres col·loquials a les sèries de producció aliena de TV3». *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 385-392.

VALLVERDÚ, Francesc. *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*. Barcelona: Edicions 62, 2000.